

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/105046,Elzbieta-Zawacka-Jedyna-cichociemna.html>

Elżbieta Zawacka (1909-2009)

ARTYKUŁ

Elżbieta Zawacka. Jedyna cichociemna

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: ANNA MARCINKIEWICZ-KACZMARCZYK

10.01.2024

10 stycznia 2009 r. zmarła Elżbieta Zawacka ps. „Zelma”, „Sulica”, „Zo” – kurierka Komendy Głównej AK, profesor nauk humanistycznych, druga kobieta awansowana na stopień generała brygady Wojska Polskiego.

Elżbieta Zawacka już w okresie przedwojennym czynnie zaangażowała się w działalność Przystosowania Wojskowego Kobiet, poświęcając się zarówno działalności wojskowej, jak i pedagogicznej.

Z Londynu wróciła na ziemię polskie wykonując skok spadochronowy z cichociemnym.

Pełniła m.in. funkcję komendantki PWK Rejonu Śląskiego. W ramach tej działalności organizowała i prowadziła szkolenia dla młodzieży.

Podczas II wojny światowej

Po napaści Niemiec na Polskę uczestniczyła w kampanii wrześniowej, a następnie wstąpiła do armii podziemnej podejmując służbę najpierw w łączności, a potem kurierską. W ramach tej ostatniej przewoziła pocztę do Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie, gdzie prowadziła również rozmowy na temat łączności oraz uregulowania prawnego służby wojskowej kobiet.

Z Londynu wróciła na ziemię polskie wykonując skok spadochronowy z cichociemnymi w nocy z 9 na 10 września 1943 roku. Powróciła do służby w Wojskowej Służbie Kobiet i w jej szeregach wzięła udział w powstaniu warszawskim.

Elżbieta Zawacka jako „Elizabeth Watson”, Londyn, maj 1943 r.
(fot. ze zbiorów Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej w Toruniu, zawacka.pl)

Represje

Po zakończeniu wojny pracowała w szkołach podstawowych i średnich na etacie nauczyciela matematyki.

Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie została skazana na 10 lat więzienia. Przebywała m.in. w Zakładzie Karnym w Bojanowie, gdzie skierowano ją do nauczania matematyki w utworzonej tam szkole dla więźniarek.

We wrześniu 1951 r. została aresztowana przez organy bezpieczeństwa państwa pod zarzutem prowadzenia działalności szpiegowskiej na terenie państwa polskiego. W akcie oskarżenia z 22 grudnia 1951 r. stwierdzono, że współpracując z wywiadem anglosaskim zbierała i przekazywała dane o nastrojach ludności, o wysokości cen i płac oraz informacje dotyczące życia gospodarczego i politycznego w kraju oraz „przechowywała w szpulce od nici 10-cio dolarowy banknot”.

Za wymienione wyżej przewinienia wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie została skazana na 10 lat więzienia. Przebywała m.in. w Zakładzie Karnym w Bojanowie, gdzie skierowano ją do nauczania matematyki w utworzonej tam szkole dla więźniarek. Elżbieta Zawacka została zwolniona na mocy amnestii i wyszła na wolność w 1955 r. Po opuszczeniu więzienia poświęciła się pracy naukowej i pedagogicznej.

Jedną z jej zasług w okresie powojennym było utworzenie Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej. Archiwum i Muzeum Pomorskiego Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek.

**Elżbieta Magdalena Zawacka,
1974 r. Zdjęcie z akt
paszportowych (fot. z zasobu
IPN)**

**Elżbieta Magdalena Zawacka,
1984 r. Zdjęcie z akt
paszportowych (fot. z zasobu
IPN)**

***

Za swoje zasługi w działalności militarnej, a także na polu naukowym, pedagogicznym i społecznym Elżbieta Zawacka otrzymała liczne nagrody i wyróżnienia.

W 2002 r. nadano jej tytuł Kustosza Pamięci Narodowej.

Jeszcze w okresie wojny została odznaczona m.in. Krzyżem Walecznych, Krzyżem Zasługi i Krzyżem Armii Krajowej. W 2006 r. została awansowana do stopnia generała brygady Wojska Polskiego.

Oprócz tego, w 1995 r. odznaczono ją Orderem Orła Białego, a w 2002 r. nadano jej tytuł Kustosza Pamięci Narodowej.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

Doc. dr hab. Elżbieta Zawacka
(pośrodku, siedzi na honorowym
miejscu) w mieszkaniu pp.
Jabłońskich w Warszawie. Zdjęcie
stanowi część dokumentacji
fotograficznej z uroczystości
poświęcenia w kościele pw. św.
Jacka w Warszawie tablicy ku czci

108 poległych cichociemnych,
oraz z późniejszego spotkania
członków ich rodzin w domu
państwa Jabłońskich przy ul.
Różanej, przekazanej do zasobu
IPN przez p. Teresę Bogusławską.
Warszawa, 1 VI 1980 r. (fot. z
zasobu IPN)

COFNIJ SIĘ